

*Hoe die heydenen beclaechden den schade die si hadden vanden
keyser van Griecken, ende hoe Etsijtes ende Heyndric
vergaren sullen bi Venus Berch.*

Dat .LXXXIJ. capittel.

[16vb] Als die keyser ende al sijn edele aldus in rusten waren ende in groter blijschapen, ende dat by der victorien die hem gheschiet was, so was die soudaen Carodos van Babilonien seer tonvreden ende dat door die schade ende lachtere dat hem die keyser beraden hadde. Hi swoer bi alle sijn goden ende mametterijen¹ dat hijt wreken soude. Die twee gevluuchte coningen beclaechden die schade van haren volcke, ende die schade dat alle haer tenten ende pauweljoenen verbrant waren, ende elc beval den anderen dat si die doden ter aerden doen souden, ende dat om des stancx wille, dat also ghedaen was. Die soudaen ende die heeren hielden raet om weder te krijgen die [coningen]² dier ghevanghen waren, die vier machtighe princen, ende si ordineerden eenen heraut die si senden souden aenden keiser van Constantinoble, oft hijse soude willen raentsoeneeren³ ende nemen ghelts ende goets ghenoech daer af. Aldus ordineerden si eenen brief ende gaven den brief den heraut om te draghen in die stadt van Constantinobele aenden keiser ende aen alle sijn edele.

Die heraut nam den brief, ende hi seide: “Mijn heeren, ic saelt gaerne doen. Belieft u yet anders?”

Die soudaen seyde: “Neent, dan dat hy ons antwoorde sende van dien brief, wat hi doen oft laten wilt.”

Ende daer mit liep die bode nae die stadt van Constantinoble, daer hi niet verre af en was, ende hi vandt onder wegghen veel van sinen volcke doot ligghen, dat die Griecken ghedaen hadden, daer hy seer droeve om was.

Al claghende quam die bode voor die stadt, daer hy in liep. Die wakers vander stede vraechden waer hi wilde wesen. Die bode antwoorde

1. mametterijen: afgoderij

2. Vorsterman 1516: geuanghen — idem Cock 1544.

3. raentsoeneeren: vrijlaten voor losgeld

babilonien. Als dat die wakers hoor-
 den so ghincker twee met hē. en si ver-
 bondē sijn oghē omdat hi tregement
 vander stadt niet sien en soude. ofte
 ouer diaghē sinē heerē hoe dat in die
 stadt stont. ofte wat si deden. aldus en
 sach die heraut niet. maer hy hoorde
 wel groot gheruchte van volche. Die
 wakers biochtē hē int hof vandē kei-
 ser tot binne der salen. daer die hepler
 sadt in sijnder maiestept. sijn herē en
 princen allē bi hem en margrieta en
 ooc sijn dochter. Die wakers groeten
 den hepler met soeter sprake. Die kei-
 ser dante hem lieden. en hi viaechde
 waer om dat si dien man also blinde-
 linge bi hē biochtē. en watter bediede
 Die wakers sepdē het is een sarasijn
 een hepdens heraut van dē soudaen
 vā babiloniē. en hi wilde by v sijn. en
 doen verbondē wi sijn oghen om dat
 hi niet sien en soude os ordinancie ofte
 os regiment vāder stadt. en dat sinē
 herē ouer te diaghē. Die hepler sepdē
 ghi hebt seer wel gedaen. ontbint sijn
 oghē en laet os hoie sijn meeninghe.
 en wat hi begheert Die wakers dedē
 dat hē die hepler beual. en si onchou-
 den hē sijn oghē. Als die heraut sien-
 de was dē staet vandē hepler so was
 hi verwondert. en dat door die groote
 costelicheit die hi daer sach. en hi groe-
 te den hepler nae sijnder talen en sep-
 de ofte hē beliefde te hoie den last sijn-
 heerē. Daer die heplerlike maiestept
 op antwoorde met sinē mōde spreect
 op heraut. en gheeft mi te kennē den
 last d'ijns herē en sijn begheerē. Doe
 ghinc die heraut sijn relaes doē en sei-
 de. daer is die n'achtighe soudaen vā
 babiloniē carodos en sijn bioeder de-
 mofoen aminsus sijn neue. en die co-

ninc caspus vā sybra klaus hus dē co-
 ninc vā galisiez. deophus vā coloin.
 en die coninc salant. en vā capadocien
 die coninc machich. dese heeren voor
 noemt alre samen. en den soudaen te
 voren. wien si alre samē obedierē en
 onderdanich sijn senden mi aen v kei-
 ser outfario en dat hooft der grieken
 met dien beslotenē brief. begherende
 dat ghi daer op scriue wilt antwoorde.
 wat ghi doen oft laten wilt. en mi die
 antwoorde gheue. Die heiser dit hoie
 de sepdē tottē wakers. leyt dē heraut
 in die camer en doet hem goet chiere.
 men sal hē coit antwoorde geue. Die
 wakers ghinghē metten heraut en si
 deden hē goede chiere. Die hepler en
 sijn heerē ouer saghē den brief daer si
 in vondē ghescreue. ofte hi soude willē
 ransoeneren die vier gheuanghē en
 die ander mede. Daer op dat die hep-
 ler sepdē. ghi heerē wat segt ghy daer
 toe. die vier geuanghē hebbē wi ghe-
 gheue mijnder dochter en margriete
 aldus en hebbē wi daer gheē machte
 aen Die herē seide dat is die waerheit
 mer wi sullē uwer dochter en marga-
 riete magē wat haers sijn is. en hoe
 si daer toe gemoueert sijn ofte si hē wil-
 len laten verraefdenē oft niet. Dat
 d'ocht dē hepler seer goet. en hi viaech-
 de sijnder dochtere en margrieta seg-
 ghende. outsa ghi maechden hoe sijn
 ghesint. hier is die soudaen van babil-
 lonien die hadde seere gaerne v vier
 gheuanghē. wat soude ghi segghē ofte
 ghēle liet v'ransoeneerē en naemter
 dat gheit af. dat soude v meer profyte-
 ren dan dat si hier geuanghē ligghē.
 Doen sepdē ersebia des keisers doch-
 ter. vader heerē ghi hebt onrechte. en
 dat bi redenē die ick v sal auferen. ten

ende seide: “Bi den keiser. Ic come vanden soudaen van [m1ra] Babilonien.”

Als dat die wakers hoorden, so ghincker twee met hem, ende si verbonden sijn oghen om dat hi tregement¹ vander stadt niet sien en soude, ofte over draghen² sinen heeren hoe dat in die stadt stont, oft wat si deden. Aldus en sach die heraut niet, maer hy hoorde wel groot gheruchte van volcke.

Die wakers brochten hem int hof vanden keiser tot binnen der salen, daer die keiser sadt in sijnder majesteyt, sijn heren ende princen allen bi hem, ende Margrieta ende ooc sijn dochter. Die wakers groeten den keyser met soeter spraken.

Die keiser dancte hem lieden, ende hi vraechde waer om dat si dien man also blindelinge bi hem brochten, ende wattet bediede.

Die wakers seyden: “Het is een Sarasijn, een heydens heraut van den soudaen van Babilonien, ende hi wilde by u sijn. Ende doen verbonden wi sijn oghen om dat hi niet sien en soude ons ordinancie oft ons regiment vander stadt, ende dat sinen heren over te draghen.”

Die keyser seyde: “Ghi hebt seer wel gedaen. Ontbint sijn oghen ende laet ons horen sijn meeninghe, ende wat hi begheert!”

Die wakers deden dat hem die keyser beval, ende si ontbonden hem sijn oghen.

Als die heraut siende was den staet vanden keyser, so was hi verwondert, ende dat door die groote costelicheit die hi daer sach, ende hi groete den keyser nae sijnder talen ende seyde oft hem beliefte te horen den last sijns heeren.

Daer die keyserlike majesteyt op antwoorde met sinen monde: “Spreect op, heraut, ende gheeft mi te kennen den last dijns heren ende sijn begheeren!”

Doen ghinc die heraut sijn relaes doen ende seide: “Daer is die machtighe soudaen van Babilonien, Carodos, ende sijn broeder Demofoen, Aminijus, sijn neve, ende die co-[m1rb]ninc Caspus van Lybra, Flauskus, den coninc van Galijleen, Cleophus van Cosdrin ende die coninc Salant, ende van Capadocien die coninc machtich. Dese heeren voor noemt al te samen ende den soudaen te voren, wien si al

1. tregement: de organisatie

2. over draghen: doorvertellen

te samen obedieren¹ ende onderdanich sijn, senden mi aen u, keiser Outsaris, ende dat hoeft der Griecken, met dien beslotenen brief, begherende dat ghi daer op scriven wilt antwoorde, wat ghi doen oft laten wilt, ende mi die antwoorde gheven.”

Die keiser dit horende, seyde totten wakers: “Leyt den heraut in die camer ende doet hem goet chiere! Men sal hem cort² antwoorde geven.”

Die wakers ghinghen metten heraut, ende si deden hem goede chiere.

Die keyser ende sijn heeren over saghen den brief, daer si in vonden ghescreven oft hi soude willen ransoeneeren die vier ghevanghen ende die ander mede. Daer op dat die keyser seyde: “Ghi heeren, wat segt ghy daer toe? Die vier gevanghen hebben wi ghegheven mijnder dochter ende Margrieten. Aldus en hebben wi daer gheen machte aen.”

Die heren seiden: “Dat is die waerheit, mer wi sullen uwer dochter ende Margrieten vragen wat haers sins is, ende hoe si daer toe gemoveert sijn oft si hem willen laten verrantsoenen oft niet.”

Dat docht den keyser seer goet, ende hi vraechde sijnder dochtere ende Margrieta, segghende: “Ortsa, ghi maechden, hoe sidy ghesint? Hier is die soudaen van Babilonien, die hadde seere gaerne u vier ghevanghen. Wat soudt ghi segghen oft ghijse liet verrantsoeneeren ende naemter dat ghelt af? Dat soude u meer profijteren dan dat si hier gevanghen ligghen.”

Doen seyde Eresebia, des keisers dochter: “Vader heere, ghi hebt onrechte, ende dat bi redenen die ick u sal aviseren. Ten [m1va] schaet niet dat si noch ghevanghen bliven, ende dat bi goeder causen ende reden. Oft schier oft morghen³ in eenighen strijt oft in b[at]aelgen⁴ yemant van den onsen af ghevanghen ware, si mochten hem doden oft andersins qualiken hantieren. Aldus, heer vader ende keyser, bliven dese ghevanghen hier. Si sullent daer omme laten ende peynsen: ‘Dat wi desen doen sullen, dat sullen si den onsen doen.’”

1. obedieren: gehoorzamen

2. cort: snel, in korte tijd

3. oft schier oft morghen: ooit een keer (*WNT* s.v. SCHIER (IV))

4. Vorsterman 1516: baelgen

schæet niet dat si noch gheuanghe bli
uen. en dat hi goeder causen en reden
oft se hier oft moighe in eenighe strijt
oft in baelgen pemaent van de onsen
af gheuanghe ware. si mochte he do
den oft andersins qualiken hantiere.
Als dus heer vader en kepler bliue dese
gheuanghen hier. si sulle daer ome
laten en pepnlen dat wi desen doe sul
len dat sulle si den onsen doen. Mar
grieta die sepe ooc der gelike en si sepe
de noch meer. heer kepler late wi dese
vier gheuanghe gaen. wi hebbe also
veel viandē te meer. en die vier soude
ons licht meer hindere doen dan alle
die andere. en aldus ist dat beste dat si
noch hier bliue als prisioniere en ghe
uanghe. wāt si sulle altoos tēts ghe
noch comē om te rantsoneere. Die
kepler en sijn heerē horende dese tale
vā dese twee machde. saghe op den
anderē te wonder. en si sepe alle dat
is ooc dat beste dat si hier bliue. Men
dede den heraut comen tot biden kep
ser. die wakers brochte hem daer. en
als hi biden kepler quam. so seide die
keiserlike stemme hode oft heraut. gaet
tot dijnē heerē en sege he. dat wi noch
vādē auise niet en sijn dat wi pemaent
willen stellen ten rantsone. maer wi
willen ons viandē noch badt proctie
draccht uwē heerē dese bootschappe.
Als dat die heraut hoorde meende hy
wechte gaē. mer die wakers verbon
den he weder sijn oghē. en sepe hem
totter poorten daer hi in quā. En als
hi bure der poorten was onrbondē si
he sijn oghen. en si lieten he gaen nae
sijn heyt toe. daer hi niet seer verre af
en was. Doen hy int heyt quā so liep
hi nae die reme vā de soudaen om si
nen laste en bootschape te verclaren.

Die soudaen en sijn heeren saghe he
romē. en si hoopten dat hi die geuan
ghen mede soude ghebracht hebben.
daert noch verre af was. Die heraut
geuete de soudaen en alle sijn edelen.
die soudaen hieten willecom. en vā
ghebe he hoe higheuarē hadde. oft si
die geuanghe ontslaen soude oft niet
Daer op die heraut antwoorde eyde
sepe. dies en sijn si niet beradē. si wil
lense noch houden. ooc so meene si v
lieden corts weder te besoechen dat v
gruwelē sal en dir was harē last. Die
soudaen seide dat soude die duuel doe
hebbē si alsulcken macht binnē dat si
ons weder bestotē willē en seide. hebt
ghi niet ghesien hoe die stad binnen
ghefelt is. Die heraut sepe neen ick
dat was mi benomen. wāt also haet
als ic aen die poorte vā der stad quā
so quamen die wakers en vracchten
mi vā waer dat ic quā. ic seide he liede
dat ic den keiser sprekē wilde. si namē
mi en verbondē mijn oghē dat ic niet
en sach. en also sepe si mi bi de keiser
door die stad af blindelinghe. Ic hoor
de groot gheruchte vā volcke en ic en
sach niet dan dat icse hoorde sprekē.
en also brochten si mi biden keiser. en
daer dede ic mijn bootschape. en sach
daer den staet vā de keiser also coste
liken dat ic noyt dier gheliken en sach.
En doen ic mijn bootschap ghe daer
hadde en ic weder om een antwoort
hadde. so brochten si mi weder o blind
bupten der poorten en lieten mi doen
lopen. Als dat die soudaen hoorde en
die coninghen so seiden si dat sijn sub
tijlle heeren. en dat si die printen niet
rantsoneere en willen dat heeft wat
anders in. Met deser talen so ginghe
si raedt nemē in haer tenten hoe dat

Margrieta die seyde ooc der gelike, ende si seyde noch meer: “Heer keyser, laten wi dese vier ghevanghen gaen, wi hebben also veel vianden te meer.¹ Ende die vier souden ons licht meer hindere doen dan alle die andere. Ende aldus ist dat beste dat si noch hier bliven als prijonieren ende ghevanghen, want si sullen altoos tijts ghenoch comen om te rantsoeneeren.”

Die keyser ende sijn heeren, horende dese tale van dese twee maechden, saghen op den anderen te wonder,² ende si seyden allen: “Dat is ooc dat beste, dat si hier bliven.”

Men dede den heraut comen tot bi den keyser. Die wakers brochten hem daer. Ende als hi bi den keyser quam, so seide die keiserlike stemme: “Bode oft heraut, gaet tot dijnen heeren ende segt hem dat wi noch vanden avijse niet en sijn dat wi yemant willen stellen ten rantsoene, maer wi willen ons vianden noch badt proeven.³ Draecht uwen heeren dese bootschappe!”

Als dat die heraut hoorde, meende hy wech te gaen. Mer die wakers verbonden hem weder sijn oghen ende leyden hem totter poorten daer hi in quam. Ende als hi buten der poorten was, ontbonden si hem sijn oghen, ende si lieten hem gaen nae sijn heyr toe, daer hi niet seer verre af en was.

Doen hy int heyr quam, so liep hi nae die tente vanden soudaen om sinen laste ende bootschape te verclaren. [m1vb] Die soudaen ende sijn heeren saghen hem comen, ende si hoopten dat hi die gevanghen mede soude ghebracht hebben, daert noch verre af was. Die heraut gruete den soudaen ende alle sijn edelen.

Die soudaen hieten willecome ende vraghede hem hoe hi ghevaren hadde, oft si die gevanghen ontslaen souden oft niet.

Daer op die heraut antwoorde ende seyde: “Dies en sijn si niet beraden. Si willense noch houden. Ooc so meenen si u lieden corts weder te besoecken dat u gruwelen sal! Ende dit was haren last.”

1. wi hebben also veel vianden te meer: dan hebben wij er vier vijanden bij

2. saghen op den anderen te wonder: keken elkaar verbaasd aan

3. noch badt proeven: nog wat langer op de proef stellen, wat beter leren kennen

Die soudaen seide: “Dat soude die duvel doen! Hebben si alsulcken macht binnen dat si ons weder bestoten willen?” Ende seide: “Hebt ghi niet ghesien hoe die stadt binnen ghestelt is?”

Die heraut seyde: “Neen ick, dat was mi benomen, want also haest als ic aen die poorte vander stadt quam, so quamen die wakers ende vraechden mi van waer dat ic quam. Ic seide hem lieden dat ic den keiser spreken wilde. Si namen mi ende verbonden mijn oghen dat ic niet en sach, ende also leyden si mi bi den keiser door die stadt al blindelinghe. Ic hoorde groot gheruchte van volcke, ende ic en sach niet dan dat icse hoorde spreken. Ende also brochten si mi bi den keiser, ende daer dede ic mijn bootschape ende sach daer den staet vanden keiser also costeliken dat ic noyt dier gheliken en sach. Ende doen ic mijn bootschap ghedaen hadde, ende ic weder om een antwoord hadde, so brochten si mi weder om blint buyten der poorten ende lieten mi doen lopen.”

Als dat die soudaen hoorde ende die coninghen, so seiden si: “Dat sijn subtijlle heeren, ende dat si die princen niet rantsoeneeren en willen dat heeft wat anders in.”

Met deser talen so ginghen si raedt nemen in haer tenten hoe dat [m2ra] sijn maken wouden. Mer dat laet ic daer ende wil scriven van Etsijtes, hoe hy orlof nam aen die hertoghinne ende ghinc soecken aventure.

Etsijtes die bedancte der hertoghinnen der groter chieren ende den hertoghe van Calaberen, die si hem ghedaen hadden, ende nam soetelic orlof ende hi wilde vertrecken. Die hertoghe ende die hertoginne waren seer droef ende dat om sijn scheidende, ende die hertoghinne gaf Etsijtes een juweelken dat alle fenijn versloech,¹ ende dat was ghelijc een crucifixe al van goude, mer in dat midden stont eenen costeliken steen, ende die verjaechde dat fenijn. Etsijtes die dancte der hertoghinnen seere der giften, ende daer met schiet hi van daer uuten lande van Calaberen, also dat hi quam int rijcke van Romenijen, ende daer hi so verre wandelde tot dat hi gheraecte te comen aen een boschage. Ende daer hoorde hi jaghers jaghen, ende

1. versloech: onschadelijk maakte

sijn mahē woude, mer dat laet ic daer
 en wil scriuen vā estytes hoe hy onlof
 nam aen die hertoghinne ende ghinc
 loechē auentiere, Estytes die bedanc
 te der hertoghinne der groter chieren
 en den hertoghe van calaberen die si
 hē ghedaen hadde, en nam soetelic on
 lof en hi wilde verrecken, Die herto
 ghe en die hertoginne warē seer droef
 en dat om sijn schepden, en die herto
 ghinne gaf estytes een iuweelke dat
 alle senn verfloech, en dat was ghe
 lyeen crucifixe al van goude, mer in
 dat midden stont eenē costelike steen,
 en die veriaechde dat senn, Estytes
 die dancē der hertoghinne seere der
 ghiscen, en daer mer schiet hi vā daer
 wenslande vā calaberen, also dat hi
 quā int rijke vā romenien, en daer
 hi so verre wādelde tot dat hi gheraet
 te romē aen een boschage, en daer
 hoorde hi iaghers iaghē, en dat was
 heynduc vā limboich, maer estytes
 en hende hē niet, wāt hi hē noyt met
 oghē gesien en hadde, Aldus gaende
 met desen ghepeynle so quā hē heyn
 duc verby ghestreke, mer hy en sprac
 niet, daer af estytes seer verwōderde
 want hi sach dat heynduc die self wa
 pen voerde die hi droech, En heynduc
 sach estytes sijn wapen draghē, dyes
 hi ontfeken wert met thome, ende hi
 waechde estytes waer omē dat hi die
 wapen droech en hy sepe, legt af die
 wapen en en draecht niet dat v niet
 en is, Estytes antwoorde en sepe ic
 en salse niet af legghē want die liefste
 die ic weet opter aerden die gāse my,
 en hi sepe, legt selue v wapen neder
 of ic salse v vande velle slaen, Aldus
 so hadden dese twee groote woorden
 so dat si tē eynde op malcanderē wer

den slaende, en si sloeghē op malcan
 deren menighē groten herden slach,
 iae so langhe duerende tot dat heyn
 duc sijn sweert wter hāt sloech datret
 vloech int daerde, Estytes die sloech
 heynduc ter neder so dat hi doe sepe
 adieu suster margrieta die ic so lange
 gesocht hebbe, sal ic hier nu dijn broe
 der moete bliue, Hi creech sijn sweert
 weder in sijn hant en hy creech eenen
 moet heffende eenē swaren slach op
 estytes dat hy hem neder ter aerden
 sloech dat hi nalier van hē selue was
 Doen sepe estytes adieu margrieta
 lief, door wiens begeerte ic my gekelt
 hebbe ter auentiere, en nu hier so bli
 ue ich in schandē, adieu heynduc van
 limboich wiens hint ic verlosse van
 der doot, en den vradet verfloech, en
 verlosse daer nae die hertoginne vā
 calabere daer ghi voor campē soudt,
 dat ic voor v gedaen hebbe, Als heyn
 duc van limboich dat hoorde so was
 hi seer verblijt, en hief estytes met bei
 den handen vander aerden en sepe
 o estytes siet hier die broeder vā uwē
 lieue margrieta van limboich, ic ben
 heynduc van limboich vergeeft my
 die ruuthede en weethede die ich aen
 v bedieuē hebbe, Als estytes dit hoo
 de verblifde hi wter maten seer en sei
 de, o sdy dit heynduc van limboich
 broeder mijns liefs, nu is vergheten
 alle mij liden, Als si aldus laghē cou
 rende so quā cupido vander iachte en
 seide, ghi riddersg hepde, staet op ende
 gaet met mi ic sal v genesen vā uwer
 hepder quetsieren, venus mijn moe
 der die sal v bepden vermaken, Esty
 tes en heynduc ghinc met cupido we
 der inden berch daerle venus seesteli
 ken en eerweerdighken ontfinc nae

dat was Heyndric van Lymborch, maer Etsijtes en kende hem niet, want hi hem noyt met oghen gesien en hadde.

Aldus gaende met desen ghepeynse so quam hem Heyndric verby ghestreken, mer hy en sprac niet. Daer af Etsijtes seer verwonderde, want hi sach dat Heyndric die self wapen voerde die hi droech. Ende Heyndric sach Etsijtes sijn wapen draghen, dyes hi ontsteken wert met thorne, ende hi vraechde Etsijtes waer omme dat hi die wapen droech, ende hy seyde: “Legt af die wapen, ende en draecht niet dat u niet en is!”

Etsijtes antwoorde ende seyde: “Ic en salse niet af legghen, want die liefste die ic weet opter aerden, die gafse my.” Ende hi seyde: “Legt selve u wapen neder oft ic salse u vanden velle slaen!”

Aldus so hadden dese twee groote woorden so dat si ten eynde op malcanderen wer-[m2rb]den slaende, ende si sloeghen op malcanderen menighen groten herden slach. Jae, so langhe duerende tot dat Heyndric sijn sweert uuter hant sloech dattet vloech int daerde. Etsijtes die sloech Heyndric ter neder, so dat hi doe seyde: “Adieu, suster Margrieta, die ic so lange gesocht hebbe! Sal ic hier nu, dijn broeder, moeten bliven?”

Hi creech sijn sweert weder in sijn hant, ende hy creech eenen moet, heffende eenen swaren slach op Etsijtes, dat hy hem neder ter aerden sloech, dat hi nalicx van hem selven was. Doen seyde Etsijtes: “Adieu, Margrieta lief, door wiens begeerte ic my gestelt hebbe ter aventueren! Ende nu hier so blive ick in schanden ... Adieu, Heyndric van Lymborch, wiens kint ic verlost vander doot ende den verrader versloech ende verlost daer nae die hertoginne van Calaberen, daer ghi voor campen soudt, dat ic voor u gedaen hebbe!”

Als Heyndric van Limborch dat hoorde, so was hi seer verblijt ende hief Etsijtes met beiden handen vander aerden ende seyde: “O, Etsijtes, siet hier die broeder van uwen lieve Margrieta van Limborch. Ic ben Heyndric van Lymborch. Vergeeft my die ruuthede ende wreethede die ick aen u bedreven hebbe!”

Als Etsijtes dit hoorde, verblijde hi uuter maten seer ende seide: “O, sidy dit, Heyndrick van Lymborch, broeder mijns liefs? Nu is vergheten alle mijn lijden!”

Als si aldus laghen coutende so quam Cupido vander jachte ende seide: “Ghi ridders beyde, staet op ende gaet met mi! Ic sal u genesen

van uwer beyder quetsueren. Venus, mijn moeder, die sal u beyden vermaken.”

Etsijtes ende Heyndric ghinc met Cupido weder inden berch daerse Venus feesteliken ende eerweerdichliken ontfinc nae [m2va] haerder weerde, ende si gaf hem elc eenen dranc te drincken dat si ter stont ghenesen waren. Als si aldus ghesont waren ende haer wonden ghenesen, ghinghen si hoveren ende goede chiere maken mit Venus ende haer ghesinne,¹ sulc als inden berch was. Ende daer vertroocken² die twee ridders elc den anderen haer aventuere die hem lieden gheschiet ende vervaren³ was in die dolinge. Ende si bleven daer inden berch bi Venus ende haer geselschap een weeke ofte twee ofte drie, min ofte meer, eer dat si daer uut schieden ende ghinghen, also men noch wel horen sal.

1. ghesinne: gezelschap

2. vertroocken: vertelden

3. vervaren: overkomen

haerder werde. en si gaf hē elc eenē
diane te duncken dat si ter stont ghe-
nesen warē. Als si aldus ghesont wa-
ren en haer wonden ghesesen ghin-
ghen si houere ende goede chiere ma-
ken mit venus en haer ghesinne sulc
als inden berch was. Ende daer ver-
trocken die twee ridders elc den ande-
ren haer auenture die hē lieden ghe-
schiet en veruarē was in die dolinge.
En si bleuen daer inden berch bi ve-
nus en haer geselschap een weeke ofte
twee ofte drie min ofte meer eer dat si
daer wt schiede en ghinghe also men
noch wel hoien sal.

Hoe euac den coninc vā arragoen
en lodwige die coninc van viancrsche
ke te hulpen quamē den keiser van
griechen.

Dat. lxxvij. capittel.

Die coninc van viancrsche en
die coninc van arragoen had-
den die tidinghe ontfanghen als dat
die keiser van griechen beleghē was
vā de souden carodos vā babilonie
en met grooter menichte van volcke
der heydencher hondē. Aldus berop-
den si lieden hem seluē om daer te re-
sen. en om den keiser ontfettene van
den heydensche hondē. Sy namen
elc met hem. I. dupfent mānen ende si
seyliden met craken en crakoenen en
ander schepen nae griechen toe. en so
verre seylende tot dat si quamē in die
hauene vā griechen. daer den eenen
arm vander zee loopt nae ander no-
bele. en den ander arm nae konstan-
tinobele. Die kersten coninghē beide
vonden daer ligghende der heydenē
schepen. en niet veel liede daer binne
Sy sloeghe daer aen en si cregender
een deel die si voeren souden in die ha-

uenen vā konstantinobele. ende die si
niet ghecrighe en consten daer stahe
si dat vier in en si lierense barnē. Die
heydenē siende haer schepen barnen
warē verwoert hoer bi comē mochte
en si liepen nae die hauene. en doe sa-
ghen si dattet die kersten ghedacht
hadden. en si saghen die standaerden
vā viancrsche en vā arragoen. Sy
liepen totē souden en aen die conin-
ghen en droeghe hē die tidinghe als
dat die coninc van viancrsche. en die co-
ninc vā arragoen ghecomen waren
met vele schepen in baten den keiser
vā griechen. en hoe si haer schepē ghe-
nomen hadden. en volc verslegghen
en mede gheuoert. en dander daer si
by consten comē verbrant meer dan
tot honderde toe. Als dat die souden
hoorde so wildy verwoerde vā quact-
hedē. om dat hē die kersten dien spijte
en toren beraden hadden. hi swoor bi
sijn goden hi soudt wiken eer dat hy
vā der stad vā konstantinobele schep-
den soude. hi seide tottē coninghē dat
si op biekē soude en leggē thepi nae
der der stad. wāt hi woudte beschie-
ten en dan bestommen. Aldus braken
die heydenē op vā daer si laghen en
quamē ligghen op een half mijle nae
die stad vā konstantinobele. Ter wile
len dat dese heydenē aldus verperctē
en haer begroeuē en haer perst ster-
macten. so quamē die twee coninghē
voor die stad met haerder macht en
met haren volcke. Die keiser dat ver-
nemende was seer verblift en ghinck
met sijnder dochter en margrieta vā
lymborch om te ontfanghen die twee
machtighe coningē die voor die poortē
te warē. die keiser dede die poorte ont-
slupten. en liet die heere in comē mit

Hoe Evac, den coninc van Arragoen, ende Lodewijc, die coninc van Vrancrijcke, te hulpen quamen den keyser van Griecken.

Dat .LXXXIIJ. capittel.

Die coninck van Vrancrijcke ende die coninc van Arragoen hadden die tijdinghe ontfanghen als dat die keyser van Griecken belegghen was van den soudaen Carodos van Babilonien ende met grooter menichte van volcke der heyden[s]cher honden. Aldus bereyden si lieden hem selven om daer te reysen ende om den keyser tonsettene van den heydensche honden. Sy namen elc met hem .L. duysent mannen, ende si seylden met craken ende crakoenen ende ander schepen nae Griecken toe, ende so verre seyende tot dat si quamen in die havene van Griecken, daer den eenen arm vander zee loopt nae Andernobe, ende den anderen arm nae Constantinobe. Die kersten coninghen beide vonden daer ligghende der heydenen schepen, ende niet veel lieden daer binnen. Sy sloeghen daer aen ende si cregender een deel die si voeren souden in die ha-[m2vb]venen van Constantinobe, ende die si niet ghecrighen en consten, daer staken si dat vier in, ende si lietense barnen.

Die heydenen siende haer schepen barnen, waren verwondert hoet bi comen mocht, ende si liepen nae die havene. Ende doen saghen si dattet die kerstenen ghedaen hadden, ende si saghen die standaerden van Vrancrijcke ende van Arragoen. Sy liepen totten soudaen ende aen die coninghen ende droeghen hem die tijdinghe als dat die coninc van Vrancrijc ende die coninc van Arragoen ghecomen waren met vele schepen in baten den keyser van Griecken, ende hoe si haer schepen ghenomen hadden ende tvolc verslegghen ende mede ghevoert. “Ende dander, daer si by consten comen, verbrant, meer dan tot honderden toe!”

Als dat die soudaen hoorde, so wildy verwoeden van quaetheden om dat hem die kerstenen dien spijt¹ ende toren beraden hadden. Hi swoor bi sijn goden, hi soudt wreken eer dat hy vander stadt van Constantinobe scheyden soude. Hi seyde totten coninghen dat si op

1. spijt: pijn

breken souden ende leggen theyr naerder der stadt, want hi woudtse beschieten ende dan bestormen. Aldus braken die heydenen op van daer si laghen ende quamen ligghen op een half mijle nae die stadt van Constantinobele.

Ter wijlen dat dese heydenen aldus verpercten¹ ende haer begroeven² ende haar perc sterc macten, so quamen die twee coninghen voor die stadt met haerder macht ende met haren volcke. Die keyser dat vernemende, was seer verblijt ende ghinck met sijnder dochter ende Margrieta van Lymborch om te ontfanghen die twee machtighe coningen die voor die poorte waren. Die keyser dede die poorte ontsluyten ende liet die heeren in comen mit [m3ra] haren volcke. Des keyzers dochter Eresebia ontfinc den coninc van Arragoen ende Margrieta ontfinc den coninc van Vrancrijc, elc nae sijnder weerden, ende si bewesen hem lieden vele eeren ende grote weerdicheyt. Dese twee machtighe coninghen dancten die maechden seer ende ooc den keyser vanden vriendeliken ontfanghen. Men leyden die coninghen int keyzers pallays ende allet ander volc wert ghelogiert ende gheforeert³ elc int sine, sonder .xx. duysent die in die schepen bleven om die te bewaren teghens den oploop vanden honden, die voor die stadt waren ghecomen.

Als dese heeren te hove waren, so ghincmense vriendelick tracteren ende goede chiere doen, want si vermoyet waren vant water.⁴ Die trompetten ende claretten ghinghen op ende het wasser al vol vruechden. Margrieta van Lymborch vraechde den coninc Evac waer dat hy hadde ghelaten sinen neve Etsijtes.

Evac antwoorde ende seyde: “Wi waren te samen in Arragoen bi den coninck, daer wi die heydenen verdreven uutten lande. Hy was daer ghevanghen, mer ic verlostte hem, ende ic werde ontsteken in liefden op die coninghinne, dat Etsijtes wel wiste ende my blameerde omme dat si ghehouwet was. Des anderen daechs verloos ic hem, ende hi schiet van mi dat ic niet en wiste waer dat hi ghevaren was. Ende ic

1. verpercten: hun legerkamp verplaatsten

2. haer begroeven: dat kamp met een gracht en een wal beschermden

3. gheforeert: bevoorraad

4. water: de reis over het water

hebbe oyt sint ter tijt in Arragoen gheweest so langhe dat die oude coninc sterf, ende daer nae trouwede ic Sybilla, die coninghinne van Arragoen, daer ic als coninc ghecroont ben.”

Als Margrieta van Lymborch dit verstont, so en was si niet wel te vreden, ende dat was omme dies wille dat si niet wel en wiste waer dat Etsijtes gheva-[m3rb]ren was, ende dat si ooc in menigen langhen tijt van hem niet vernomen en hadde. Met deser talen so waren si besich ende seer metter herten becommert.

Die heeren die vermoyt waren overmits der schepen varinghe, begeerden te rusten. Ende aldus so waren si ghewesen elc bi sonder in een schoon frissche camer, daer elc in rusten soude. Aldus so track elckerlijck in sijn ruste, die keyser int sine, die¹ ander heeren ooc der gelijcke, [ende]² des keysers dochter Eresebia ende Margrieta van Limborch, die verblijt waren dat die heeren comen waren tot haren trooste ende om te ontsetten van die vermaledijde honden der heydenen.

1. Vorsterman 1516: ende die

2. Vorsterman 1516: gelijcke. Des

harē volche Des keplers dochter ere-
 sebia ontfinc dē coninc vā arragoen
 en margrieta ontfinc den coninc van
 manrice elc nae sijnder weerden. en
 si bewesen hem siede vele eeren ende
 grote weerdicheyt. Dese twee machti-
 ghe coninghen dancden die maechde
 leer en ooc den kepler vande vriende-
 liken ontfanghen. Men lepdē die co-
 ninghen int keplers pallaps. en allet
 ander volc wert ghelogiert en ghefo-
 reert elc int sine sonder xx. duplent die
 in die schepen bleuen: om die te bewa-
 ren teghens den ooploop vande hon-
 den die voor die stad warē ghecomē.
 Als dese heerē te houē warē so ghe-
 menle vriendelich tracteren en goede
 chiere doen. want si vermoyet warē
 vant water. die trompetten en claret
 ten ghinghen op en het wasser al vol
 vmechden. Margrieta vā lymborch
 vnaechde den coninc euac waer dat hy
 hadde ghelaten sinen neue etsijtes.
 Euac antwoorde en sepdē. wi waren
 te samen in arragoen biden coninck.
 daer wi die hepdē verdieuen wten
 lande. hy was daer gheuaghē mer
 ic verlostē hem. en ic werde ontfeker
 in liefden op die coninghinne dat etsij-
 tes wel wiste. en my blameerde omē
 dat si ghehouwet was. Des anderen
 daechs verloos ic hem. en hi schiet vā
 mi dat ic niet en wiste waer dat hi ghe-
 warē was. en ic hebbe opt sint ter tijt
 in arragoen gheweest. so langhe dat
 die oude coninc sterf. en daer nae trou-
 wede ic sybilla die coninghinne vā ar-
 ragden. daer ic als coninc ghecroont
 ben. Als margrieta vā lymborch dit
 verstor so en was si niet wel te wedē.
 en dat was omē dies wille dat si niet
 welen wiste waer dat etsijtes gheua-

ren was. en dat si ooc in menigē lan-
 ghen tijt van hem niet vernomen en
 hadde. met deser talen so waren si be-
 sich en leer metter herten becommert
 Die heeren die vermoyt waren ouer-
 mits der schepen varinghe begeerdē
 te rusten. en aldus so waren si ghewe-
 sen elc bi sonder in een schoon frische
 camer daer elc in rusten soude. Aldus
 so trach elcherlich in sijn ruste. die ke-
 pler int sine. ende die ander heeren ooc
 der gelijche. Des keplers dochter ere-
 sebia en margrieta van lymborch die
 verblift waren dat die heeren comen
 warē tocharen trooste. en om te ont-
 setten van die vermaledijde hondē
 der hepdēnen.
Hoe etsijtes en hepdūck vā venus
 schieden. en hoe si te samen reysden na
 dlanē vā grieken. bi redē die welo-
 ke dat hem venus sepdē.
Dat lxxviii. capittel.
Als der schonen dach hē seuen
 verbaerde venus die goddinne
 die quam tot hepdūck en tot etsijtes
 en sepdē. ghy ridders v bliuens en is
 hier niet langer. en reys nae constan-
 tinobele want het is grootē noor. hoe
 soo sepdē si laet ons dat aen horen.
 Doē seide venus die goddinne. hoor
 etsijtes en hepdūck te samen. daer is
 die soudaen carodos van babilonien
 die hepdēliche hont die wilt hebbe des
 keplers dochter ere sebia voor amint-
 us sinen neue. en daer sijn vif conin-
 ghen die metre soudaen aen spannē.
 also dat ghidaer van groten node sit
 want si doen den kepler groten ouer-
 last en groten hinder en scade. Als die
 hepdūck en etsijtes hoorden so warē
 si seer bedroeft. ende dat omē des ke-
 plers teghenspoet. en si swoeren beide

Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1134, fol. m3 recto